

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԹԻԻ Ե. — ՇՐՋԱՆ ԺԷ.

1884

ՏԱՐԻ ԺԷ. ՄԱՅԻՍ 31.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՄԻՍ ԵՒ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ.

Կ. Պօլսոյ Փռնջ լրագրի տարւոյս Մարտի 3, թիւ 1879 թերթի մէջ կարդացինք Կիլիկիոյ թեմականաց գրութիւնը առ Կ. Պօլսոյ Հայ. Պատրիարքարանը, որով նորա պատճառանքներով կամենում են հրաժարուիլ Հայոց ընդհ. Հայրապետի ընտրութեան մասնակցելուց. որ արժան համարուեց արտատպուել ամսագրիս մէջ Պատրիարքարանի պատասխանով:

Պատճէն Սաեցոյ Բեկոյն.

Նորին Ս. Օծութեան Ատուածընտիր Հայրապետին մերոյ Տ. Տ. Մկրտչի Ա. Սրբազնատուրբ . . . ի Հայոց և Եպիսկոպոսապետի մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աջոյն մատչիմք ի համբոյր խորին աղնածութեամբ:

Վեհափառ Տէր:

Կիլիկեան Ս. Աթոռոյս Հայոց միաբան և Սինօգական ծառայքդ լատ յանձնարարութեան Սրբազնագոյն Տեառնդ ընկալաք ի 1 Յուն-

վարի 1884 ամի և 190 համարաւ գրեալ պատուական նամակն միաբանի Ս. Աթոռոյս և Բարձրաշնորհ Պատրիարքի Կ. Պօլսոյ Տ. Ներսէսի Սրբազան Արքեպիսկոպոսի, (որով Նորին Ամենապատիւ Սրբազնութիւնն առաջարկէր Աստուածաբեալ վեհօրդ անձամբ և թեմականօք Կիլիկիոյ մասնակցիլ ընտրութեան Ս. Կաթողիկոսի Արարատեան Ս. Աթոռոյն) և յետ բազում խորհրդածութեանց և զինի մանրամասն խուզարկութեամբ քննելոյ զհին յիշատակաւրանս և արձանագրութիւնս Ս. Աթոռոյս,

Նկատելով՝ որ ի Կիլիկեան ընդհանրական Կաթողիկոսութեանէ Արարատեան Ս. Աթոռոյն Կաթողիկոսութեան բաժանման թուականէն ի վեր ոչ որ ի հոգեւոյս Կաթողիկոսաց սրբոյ Աթոռոյս մասնակցած է ընտրութեանց Ս. Կաթողիկոսաց Արարատեան Ս. Աթոռոյն, որպէս և ոչ Ս. Կաթողիկոսունք նոյն Ս. Աթոռոյ մասնակցած են ընտրութեանց Ս. Կաթողիկոսաց Ս. Աթոռոյս,

Նկատելով որ ի 1866 ամի կատարեալ ընտրութեան Տ. Գէորգայ Գ. ի հանգուցեալ Կաթողիկոսի ևս չեն մասնակցած ոչ Կաթողիկոսութիւնն, ոչ Միաբանութիւնն և ոչ թեմականք Կիլիկիոյ, քանզի 30 Սեպտեմբերի 1865 ամի ի Տէր հանգուցեալ էր հոգեւոյս նախորդն Ջերգ Վեհօթեան Տ. Կիրակոս Բ. Ս. Կաթողիկոսն Կիլիկիոյ, և ի 1866 ամի միաբանութիւն Ս. Աթոռոյս ի վիճակս էր ցրուեալ, և ոչ գոյր աստ ի Ս. Աթոռոյ ոչ Կաթողիկոսական փոխանորդ կամ տեղապահ, և ոչ իսկ Սինօգ կամ այլ պաշտօնական մարմին,

Հետեւապէս նկատելով որ, եթէ մինչ իսկ ասկէ առաջ Կիլիկեան Ս. Աթոռս հանգերձ Վեհ. Գահակալուն և թեմականներուն իւրով մասնակցած լինի ընտրութեանց Ս. Կաթողիկոսաց Արարատեան Ս. Աթոռոյ, (որ ամենեւին տեղի ունեցած չէ) այս անգամ պարտաւորեալ չէ մասնակցիլ ընտրութեան Ս. Կաթողիկոսի Արարատեան Ս. Աթոռոյ, քանի որ նոյն Ս. Աթոռն Կիլիկեան Ս. Աթոռս անվաւեր, զԿաթողիկոսութիւնն հեռուէալ և հերձալ և զժողովուրդս հեռուէալ հրատարակած է կոնդակօք վերջին գահակալին իւրոյ, և ըստ այնմ ձեռնադրութեան Մաշտոց տպել տուած է, և ի նոյն վերջին հանգուցեալ Կաթողիկոսէ ձեռնադրեալ եպիսկոպոսներէն ըստ այնմ երգմնագիր առած է, և ցարգ զվճարով իւր այն ասլօրէն հրատարակութիւնները յետս կոչուած չէ, և քանի որ Պօլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանն ալ ամենայն անտարբե-

ըութեամբ լռութիւն պահած է ի քաջալերութիւն Արարատեան Աթոռոյ և ի նախատինս Կիլիկեան Աթոռոյս,

Միաձայն հաւանութեամբ որոշեցինք որ Ս. Աթոռս հանդերձ իւր վեհ. Գահակալուն և թեմականներուն բնաւ չը մասնակցի ընտրութեան Ս. Կաթողիկոսի Արարատեան Ս. Աթոռոյ, որպէս զի Ս. Աթոռս Կիլիկեան իւր ասդ ոչ — մասնակցութեամբն թէ՛ առ ինքն առաջարկեալ նորաձեւութիւնը հերքած և մերժած լինի առ ի պաշտպանութիւն իւրոյ վեցդարեան հնաւանդ դրութեան, և թէ՛ ըստ վերոյիշելոյն ապօրէն հրատարակութեամբ և արարքով Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ օրինաց հակառակ գործող Արարատեան Աթոռին զգուշութեան և պարտուց ու իրաւանց ճանաչման դաս մը տուած լինի, որպէս երբեմն բրած էր հոգելոյս Կաթողիկոսն Կիլիկիոյ Տ. Սիմէօն առ հոգելոյս Կաթողիկոսն Արարատայ Տ. Փելիսպոս ուղղելով պաշտօնական գիր մը:

Արդ, ամենայն պատկառանք մատուցանելով առ Զերդ Աստուածընտիր վեհութիւն զսոյն տեղեկագիր որոշման Սինօգի Կիլիկեան Սրբոյ Աթոռոյս Հայոց,

Մնամք ամենախոնարհ ծառայք Աստուածարեալ Տեառնդ մերոյ

Ատենադպիր

Ատենապետ

Կաթողիկոսական քարտուղար

Կաթողիկոսական Փոխ.

Մէրէշ Եպիսկոպոս Վեհապետեան

Կերէշ Եպիսկոպոս Բեմեղեան

Առաջնորդ և Վանահայր Հաճընոյ

Պերթոս Եպիսկոպոս

Առաջնորդ և Վանահայր Ուլնիոյ

Կարապետ Եպիսկոպոս

Առաջնորդ Տեղ. Անտիօքոյ և Բօայանի

Յակոբ Ն. Վարդապետ Կէմէլլեան

Միաբան Ս. Աթոռոյս

Պերթոս Ն. Վարդապետ Ալպիլեան

Միաբան Ս. Աթոռոյս

Սահմէ Ն. Վարդապետ Զելաթեան

Միաբան Ս. Աթոռոյս

Ռհան Վարդապետ Ոջապահեան

Յակոբ Ժանայ Գրէքորեան

Մովսէս Ժանայ Կեօվճեան

Աւերիս Ժանայ Ս. Մէրէշեան

Յարութեան Ժանայ Փելլեան

Ի 5 Փետրվարի 1884 ամի

Ի Ս. Աթոռ Կիլիկիոյ, որ ի Սիս

Պ Ա Տ Ճ Է Ն

Կաթնապատուութիւն Յանձնաժողովոյ, Կողմանէ պրո-աթ պատասխանաբերոյ։

Ամենապատու Սրբազան եպրայր ի Քրիստոս։

Ընկալաք զգիր Ամենապատու Սրբազնութեան Ձերոյ որ ի 5 ամսեանն փետրուարի, ի պատասխանի պաշտօնագրոյն մերոյ որ ի 1 Յունուարի այսր ամի, ընդ նմին և զտեղեկագիր վանական ժողովոյ Աթոռոյդ, որով մերժէ նա զմասնակցութիւն իւր յընտրութիւն Հայրապետի ամենայն Հայոց։

Զարմանամք ապաքէն զի զվանականդ զայդ ժողով անուանէք Անեղ Սէնյ Աթոռոյս, զայս առաջին նուագ լուեալ զայդ անուն յԱթոռն Սոյ, անծանօթ էր այդ ոչ միայն առ նախնիս, այլ և առ Ձեռք, յընթացս երեքստանամեայ աթոռակալութեան Ձերոյ ոչ ծանուցաւ Պատրիարքարանիս, և ոչ իսկ յերկամեայ բնակութեան ձերում ի մայրաքաղաքիս խօսեցաւ ընդ մեզ զայդմանէ։ Մանաւանդ թէ ի ծրագրի անդ՝ զոր ընկալաւ, և ձեռնագրեաց Ձերդ Ամենապատուութիւն ի 22 ամսեանն Հոկտեմբերի 1881 ամի ի Կոստանդնուպօլիս, ի յօգուածս ԺԳ. ընդունի վանական ժողով և եթ յաթոռանիսս փնսս Սոյ։

Գիտացէ ուրեմն Ամենապատուութիւն Ձեր և միաբանութիւն Աթոռոյդ՝ զի աղքն Համօրէն՝ որպէս և Կեդրոնական Վարչութիւն Հայոց Տաճկաստանեայց ճանաչեն զժողովդ վանական ժողով անուամբ։

Արդ՝ գոյն այդ ժողով՝ «յետ բազում խորհրդածութեանց և զինի մանրամասն խողարկութեամբ քննելոյ զՀին յիշատակարանս և արձանագրութիւնս Ա. Աթոռոյն որպէս ասէ, տեղեկագրէ առ Ձերդ Ամենապատուութիւն զպատճառ մերժելոյ զմասնակցութիւն Աթոռոյն Կիլիկիոյ յընտրութիւն Հայրապետին ամենայն Հայոց, և ի տեղեկագրութեան Դանդ իւրում՝ յետ անուանելոյ զինքն Սինօդ՝ անուանէ և զկաթողիկոսութիւնն Կիլիկիոյ ընդհանրական Կաթողիկոսութիւն, որ թէ առ նախնեօք և թէ առ մեօք այդ տիտղոս ընդհանրութեան չէ տուեալ առ Աթոռն Սոյ։

Յայտ է ի պատմութենէ ազգիս, թէ ի քաղաքական հանգամանայ աղգին բռնադատեալ թէպէտ գահակալք Սրբոյ Աթոռոյն Եջմիածնի յաճեցան ի զանազան տեղիս, այլ՝ աղգն Հայոց զգա-

հակալսն զայնոսիկ համարեցաւ միշտ իբրեւ զգահակալ Կաթողիկոսունա Առաքելական Աթոռոյ Սրբոյ Էջմիածնի: Եւ Կաթողիկոսունք իսկ համարեցան զանձինս գահակալս Մայր Աթոռոյ Ս. Էջմիածնի, և ոչ եթէ Դըւնայ, Անւոյ, Հռոմկլայ, Սոոյ, և այլն: Ահա, օրինակ իմն, Տէր Յակոբ Գ. որ ել ի գահ Հայրապետութեան ի Սիս, յամի 1406 ի վերտառութեան կոնդակի իւրոյ որ առ ժողովուրդ Հայոց Վասպուրական գաւառի, անուանէ զանձն իւր Կաթողիկոս Վաղարշապատու, ասելով՝ «Այս մեր գիր հոգեւորական բարձր հրամանի հաստատութիւն է, և օրհնութիւն է Յակոբայ ծառայի ծառայիցն Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ Տեառն մերոյ, շնորհօք և ողորմութեամբ Նորին Կաթողիկոս ամենայն Հայկազնեայց հանուրց և Վաղարշապատու»: Նմանապէս Տէր Կոստանդին Ե-րդ. որ ամբարձաւ յաթոռ Հայրապետութեան ամենայն Հայոց ի Սիս, յամի 1430, ի միում կոնդակայն իւրոց խոստովանի գոլ զանձն կաթողիկոս Վաղարշապատու, յասելն «Կոստանդին ծառայ ծառայից Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ողորմութեամբն Աստուծոյ Կաթողիկոս Վաղարշապատու» և այլն: Քանզի երանելի Հայրապետքն գիտելով գիտէին թէ պանդուխտք են ուր և գրտանիցին, որպէս և մեծ Հայրապետն ամենայն Հայոց Սուրբն Ներսէս Շնորհալի հառաչէր ի Հռոմկլայ ասելով, . . . զինչ արարից զի ապրեացի անձն իմ՝ յահագնալուր սպառնալեաց աստի՛ տարակուսելի է ինձ. քանզի շրջիլ առ ամենեսեան ընդ ամենայն կողմունս աշխարհի և քարոզել զբանն Աստուծոյ՝ անկարելի է: Եւ քաղաք թագաւորութեան և բազմաժողով ոչ գոյ ազգի մերում որպէս, զի անհրաժեշտ չապելով յաթոռ հայրապետութեան և վարդապետութեան ուսուցանէաք ժողովրդեան մերոյ զԱստուածային պատուիրանս: Այլ եմք իբրեւ զայժեանս յարարեաց և ի շանց փախցելուք ի քարանձաւս յայս ի Հռոմկլայ բնակելով: . . . »

Զայս պատէս հաստատեն ամենայն պատմական աւանդութիւնք. այսպէս գիտէ և ազգն համօրէն: Կաթողիկոսունք Սոոյ ի 1441 թուականէ անտի ի փոխադրութենէ ասեմք Հայրապետական Աթոռոյն և Քահակալացն ի բուն աթոռատեղի Հայրապետութեան ամենայն Հայոց ի Կաթողիկէ Տաճարն ի Ս. Էջմիածին, որ ճարտարապետեալն է մատամբ Միածնի բանին, և ուր զաթոռ հայրապետութեան հաստատեաց Առաքելաւարաս Հայրն մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, անտի և այսր ասեմք Կաթողիկոսունք Սոոյ կա-

ցին մնացին միայն ի մասնական հովուութեան Հայոց վիճակին Կիլիկիոյ՝ կրելով զանուն Կաթողիկոսի Սոյ և եթ:

Եւ իւրաքանչեւ անտի ժամանակաց զահակաւք Աթոռոյն Կիլիկիոյ ընդունէին զպէս... թագաւորական ձեռամբ Պատրիարքացն Կոստանդնուպօլսոյ, նոյն և զպէս... Պատրիարքարանի ի վաւերացումն պաշտամանն, որպէս հաւատարմութեան մնացորդք գրութեանց նոցա պահեալք ի դիւանո Պատրիարքարանիս, և բանք հրովարտական արքունի: Ահա, օրինակ իմն, ի թուականիս Հայոց ՌՄՀԱ (1822) և ի Հոկտեմբերի 5 թեմականք Կիլիկիոյ, Անտիոքայ, Բերիոյ, և Քիլիսու, երկոքումք թղթովք իւրեանց ստորագրեալք յԵպիսկոպոս Առաջնորդաց և ի վարդապետաց և քահանայից և ի Սարկաւագաց և յիշխանաց և յերեցփոխանաց, ինդրեն յԱրժանայիշատակ Նախորդէն մերմէ ի Տէր Պօղոս Սրբազան Պատրիարքէ՝ այսու բանիւք... « սակա առ Աստուածփոխման Սրբազան Հօր մեր հոգեւորի Աստուածընտիր Կիրակոս կաթողիկոսին, զիմեմք արտասուած թոր աջօք և հայցեմք մեծաւ յուսով զի իւրեմք մեզ հովիւ հոգեւոր և այցելու զյաջորդն Նորին զՏէր Եփրեմ Աստուածարեալ արքեպիսկոպոսն զգէտն Բերիոյ զընտրեալն յԱստուծոյ և ի մերոյս հասարակութենէ յաթուականացս և ի վիճակաւորացս:... Հանելով զհրամանագրոսն... արքայական, և պարգևելով զպէս... Քոյդ Գերաստալու Մեծի Տէրութեան... » ի միւսում նամակի ևս գրեն այսպէս. « ինդրեմք աղերսանօք, զի իւրեմք մեզ հովիւ և Տէր հոգեւոր (Զեփրեմ Արքեպիսկոպոսն) արքայական հրամանագրոսն, և բարձու իշխանութեանդ կոնդակաւ, հաճութեամբ բոլոր մեծայարգ և Աստուծով զօրացեալ պերճափայլ իշխանաց, » և այլն:

Տէր Միքայէլ Բ. րդ. Կաթողիկոս Սոյ ի գրութեան իւրում որ յ 12 ամսեանն Նոյեմբերի 1848 ամի, ինքնաբարբար խոստովանի զանձն լինել ընդ իրաւասութեամբ Պատրիարքութեան Կոստանդնուպօլսոյ, որ Փոխանորդն է ի Տաճկաստան Հայրապետին ամենայն Հայոց, և այսպէս ստէ. « Միայն թէ գտցի ոմն ի մէջ Աթոռոյս Կաթողիկոսն... ի ձեռնադրութիւն եպիսկոպոսի, և ի յօրհնութիւն Սրբոյ Միլաոնի, և նոյն Կաթողիկոսն բաւականացի իւր ամսականաւն միայն, ըստ հաճոյից բարեկարգ ժողովոցք (Կ. Պօլսոյ):

Սակայն յաջորդէն նորա և նախորդն ձեր Տէր Կիրակոս Բ. րդ առաւելագոյն ևս վառեալ ոգւով ճշմարտութեան և շահուց եկեղեցւոյս Հայաստանեայց կնքէ կանոն և գիր դաշնագրութեան մետառան յօդուածով յամի Տեառն 1856 ի հնգեկոտսան առաւր ամսեանն Յուլիսի, որոյ մետառաներորդ վերջին յօդուածն է այսպէս. « Որովհետեւ Միաձին Որդին Բանն Աստուած էջ ի յԱրարտոսկի ուռամբն հարկանելով զերկիր նշանագրեաց տեղին լուսանկար զառաջին եկեղեցին աղգիս Հայոց՝ ուստի ստացաւ անուն Եջմիածին, վասն որոյ լրութիւն աղգիս Հայոց ըստ Աստուածային յայտարարութեան զնա ճանաչէ գլուխ և Մայր Աթոռ, թէ և Քահակալք Նորին Լուսաւորչեան Ս. Աթոռոյ ի ժամանակս թագաւորութեան Հայոց աստանդական տարաշրջութեամբ երթային ընդ թագաւորի և ի տեղիս տեղիս Հայրապետանոց հաստատեցին. բայց ի բառնիլ խաղառսպուռ թագաւորութեան Հայոց յամենայն տեղեաց՝ յատկացաւ Ս. Եջմիածին լինել Մայր Աթոռ և Հայրապետանոց աղգիս լրութեան. զայս այսպէս ճանաչելով հպարտութեմ Քահակալի Լուսաւորչեան Մայր Աթոռոյ Սրբազնակատար Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց և մնամ ընդ կամօք և ընդ հրամանաւ Նորին Վեհապետի յամենայն ժամ և յամենայն դէպս »:

Զայս քանիցս յայտարարեալ է ինձ նոյն արժանայիշատակ նախորդն Ձեր Տէր Կիրակոս, պատրաստ ցուցանելով զանձն ընդունելոյ զամենայն կարգագրութիւնս, զորս արապէ կեդրոնական վարչութիւնն, և ընդունելով զնախագահութիւն Եջմիածնի: Որպէս և մեր յորժամ զառաջին եպիսկոպոսական պատարագն մատուցանէաք ի Ս. Տաճարին Սոյ, սովին զաշամբ յիշեցաք նախ զանուն Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց Տեառն Մատթէոսի յամին 1862, ի ներկայութեան անդ Տեառն Կիրակոսի, որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի:

Այսպէս և Ձերդ Սրբազնութիւն մինչ ի մայրաքաղաքիս գտանէր, ընկալեալ զծրագիր բարեկարգութեան Աթոռոյն Կիլիկիոյ, որ առաջարկութեամբ և խորհրդակցութեամբ ձերով խմբագրեցաւ, ձեռնագրեալ դարձոյց առ մեզ առանձին գրութեամբ որ ի 26 ամսեանն Հոկտեմբերի 1881 ամի, յորում ասէ, « Աղգային վարչական խորհրդոյ կողմանէ և մեր հաճութեամբ կազմեալ Յանձնաժողովին աշխատասիրած Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան վե-

քաղաքներէ ալ ծրագիրն զոր Զեր սրբազնութիւնն զրկած էր մեզ, ընթերցաւ, և հաւանելով ստորագրեցինք:»

Եւ յառաջնումն յօգուածի ծրագրին այնորիկ գրեալ կայ այսպէս,

Յօդ. 1. — «Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռոյ Գահակալն լինելով Ռուս-Եկեղեցական Հայրապետն առաջին Հայոց, որոյ ընտրութեան կը մասնակցին նաեւ Կիլիկիոյ թեմականք, Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսն ճանչցած է, կը ճանչնայ և պիտի ճանչնայ նորա Գերագահութիւնը:»

Եւ յերկրորդում յօգուածի վերստին յիշատակեալ է Հայրապետն ամենայն Հայոց և գերագահութիւնն նորա: Ապա ուրեմն և ձերդ Սրբազնութիւն ի 22 և ի 26 ամսեանն Հոկտեմբերի 1881 ամի հաւանութեամբ իւրով և կրկնակի ձեռնագրաւ ծանեալ եթէ Կաթողիկոսն որ ի Ս. Էջմիածին, է «միայն ընդհանրական Հայրապետն ամենայն Հայոց:»

Եւ ըստ այսմ յայնմ հետէ և այսր բարձան ամենայն հեռեւէ կամ հեռաւոր բանք անախորժք, մինչդեռ բանքդ այդոքիք ասացեալ են յառաջ քան զստորագրութիւն Զեր զայս, վասն որոյ աւելորդ իմն էր յիշատակել զբանսն զայնոսիկ, իբրու թէ նոր ինչ իցեն, և թէ Ազգն հաւան գտանիցի ընդ այդ:

Զիմրդ ուրեմն, վանականդ ժողով մտաբերէ այսօր հանել հերձուած հակառակելով ոչ միայն բազմադարեան ազգային ընդհանուր կամաց և պատմական աւանդութեանց, այլ և կամաց նախորդաց Զերոց, և որ ցաւալին ևս է հակառակելով և Զերումդ իսկ ձեռնագրի ի նախալիշատակեալ ծրագրին, զոր յետ կնքելոյ մատուցիք զսուրբ Պատարագն յեկեղեցւոյ Ս. Երրորդութեան որ ի Կոստանդնուպօլիս, և անդ առաջի խոռոչն թաց ժողովրդեան՝ որ եկեալ էր լսել զհանդիսաւոր խոստովանութիւն Զեր, քրիստոնէական ոգւով բարոյեցիք զԱթոռն Սրբոյ Էջմիածնի լինիլ Առաքելական Աթոռ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Եւ ի պահու աղօթից յիշատակութեան ահաւոր խորհրդոյ անդ, յիշատակեցիք զՏէր Գէորգ Կաթողիկոսն (որ կենդանի էր յայնժամ) իբրեւ ընդհանրական Կաթողիկոս ամենայն Հայոց: Սոյն այս յիշատակութիւն եղեալ էր յառաջագոյն հանդիսապէս յաթոռանիստ Տաճարին Սոյ առաջի Զեր ի Սուրբ Պատարագին յաւուր օծման Զերոյ ի Կաթողիկոսութիւն Տանն Կիլիկիոյ:

Եւ յառաջ քան զայս ամենայն, յաւուր ընդունելոյ Ձեր զձեռնադրութիւն Եպիսկոպոսական աստիճանի ի Մայր Աթոռի անդ Ս. Էջմիածնի, ուխտեալ է Ձեր, թողեալ և ձեռնագիր ընդունելոյ զԳահակալսն Նորին լինիլ «Եպիսկոպոսապետ և Յայրագոյն Պատրիարք Համազգական Նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան Մայր եկեղեցւոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի և Կաթողիկոս ամենայն Հայոց»: Զայն Ձեր ուխտ ի գործ եղեալ է Ձեր անտի և առ յապա ի բաղմամեայ Եպիսկոպոսութեան Ձերում, յիշատակելով միշտ ի Սուրբ Պատարագի զանուն ընդհանրական Հայրապետի ամենայն Հայոց: Ահա, ցայսօր Սրբազնութիւն Ձեր ստորագրէ իբրեւ միաբան Եպիսկոպոս Ս. Էջմիածնի: Եթէ միաբան էք, որպէս և էքդ, ապա ուրեմն պարտիք հաւատարիմ մնալ Ուխտի Ձերում, և անլթար պահպանել զխոստումն Ձեր, ճանաչելով զԳահակալսն Արարատեան Ս. Աթոռոյ ընդհանրական Կաթողիկոս ամենայն Հայոց:

Յասացելոցս աստի քաջայայտ երեւի՝ թէ ռիալ է մեծապէս վանականդ ժողով ոչ միայն ընդհանրական Կաթողիկոսութիւն անուանելով զԱթոռն Սոյ, այլ և համարձակելովն ասել, թէ Ս. Աթոռն Արարատեան բաժանեալ իցէ ի Սոյ, զորոյ Աթոռն պահեաց և պահէ ցարդ Ազգն իբրեւ աւանդ իմն այնպիսի ժամանակաց և պարագայից, զորս ոչ ստեղծ ինքն, և սակայն պատկառկայ այնոցիկ հեռատես շրջահայեցութեամբ և եթ: Այլ Ազգն կամեցաւ և կամի զի և Աթոռն Սոյ ոչ զիրաւունս և եթ այլ և զպաշտիս իւր գիտացէ, քանզի այսու միայն մարթիցի պահպանել զներգաշնակութիւն և զմիութիւն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ:

Վանական ժողով ի տեղեկագրի իւրում ասէ, «Ոչ դք ի հոգելոյս Կաթողիկոսաց Սրբոյ Աթոռոյս մասնակցած է ընտրութեանց Ս. Կաթողիկոսաց Արարատեան Ս. Աթոռոյ . . . ի 1866 ամի կատարեալ ընտրութեան Տ. Դէորգայ Դ. ի հանգուցեալ Կաթողիկոսի ևս չեն մասնակցած ոչ Կաթողիկոսութիւնն, ոչ Միաբանութիւնն և ոչ թեմականք Կիլիկիոյ. քանզի յ30 Սեպտեմբերի 1865 ամի ի Տէր հանգուցեալ էր հոգելոյս նախորդն Ձերդ Վեհութեան Տ. Կիրակոս Բ. Ս. Կաթողիկոսն Կիլիկիոյ, և ի 1866 ամի Միաբանութիւնն Ս. Աթոռոյս ի վիճակս էր ցրուեալ, և ոչ գոյր աստ ի Ս. Աթոռն՝ ոչ Կաթողիկոսական Փոխանորդ կամ Տեղապահ, և ոչ իսկ Սինոդ կամ այլ պաշտօնական մարմին: »

Յաւալի է զի Վանական ժողովը անգիտանայ զքաղաքական հանգամանս վիճակին Կիլիկիոյ յաւուրս բռնակալութեան Խօզան օղլա-ցեղին, որ աստտամբեալ յՕսմանեան Պետութենէ ընդ լծով իւրով կաշկանդէր նաեւ զԱթուռն Սոյոյ, և առաւել ևս ընդ այն դաւ է մեզ, զի Վանական ժողով և ընդ նմին Ձերդ ամենասպաստութիւն մոռանայ զի ընտրութիւն և հաստատութիւն Ձեր յաթու Սոյոյ՝ ոչ ըստ եղանակի ժամանակի Խօզանեանց կատարեցաւ, այլ ըստ վճռոյ Աղգային Երեսփոխանական ժողովոյ Հայոց Թուրքիոյ։ Յուշ ածեմ՝ Ձեզ զի յընտրութիւն Հայրապետի ամենայն Հայոց յամի Տեառն 1866, ըստ որոշման Աղգային Երեսփոխանական ժողովոյ, Աթուռն Կիլիկիոյ մասնակցեցաւ, և ես ինքն էի յայնժամ, որպէս գիտէք, Փոխանորդ Աթուռոյդ՝ ընտրեալ ի Կաթուղիկոսական Տեղապահէ Աթուռոյն, և յանուն վիճակիդ մասնակցեցայ յընտրութիւն Կաթուղիկոսին Ամենայն Հայոց թէ՛ յեկեղեցական վիճակային ժողովի, և թէ՛ յԱղգային Երեսփոխանական ընդհանուր ժողովի։ զիսորդ ուրեմն իշխէ վանական ժողով գրել թէ՛ ի 1866 ամի կատարեալ ընտրութեան Տ. Գէորգայ Դի Հանգուցեալ Կաթուղիկոսի ևս չեն մասնակցած ոչ Կաթուղիկոսութիւնն, ոչ միաբանութիւնն և ոչ թեմականք Կիլիկիոյ։ Եւ զիսորդ մանաւանդ իշխէ ևս ասել թէ՛ միաձայն հաւանութեամբն որոշեցինք որ Ս. Աթուռն իւր Պահակալովն և Թեմականներովն բնաւ չմասնակցի ընտրութեան Ս. Կաթուղիկոսի Արարատեան Ս. Աթուռոյն և զհրաւէր մեր ի մասնակցութիւն ընտրութեան նորոյ Հայրապետի ամենայն Հայոց «նորաձեւութիւն» կոչել։

Միթէ Տունն Կիլիկիոյ չիցէ՞ մասն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և Աղգի։ Միթէ ուրոյն աղգ իցէ Տունն Կիլիկիոյ և եկեղեցին։ Յանդգնիցի՞ վանական ժողով ասել թէ՛ Աթուռն Սոյոյ բաժանեալ իցէ յաղգութենէ և յեկեղեցւոյ Հայաստանեայց։ Ուրեմն առ ի պահել զմիութիւն Եկեղեցւոյ և զներդաշնակութիւն սիրոյ յամենայնի ըստ օրինակին 1866 ամի, և ըստ վճռոյ աղգային Ընդհանուր ժողովոյ թէ՛ Ամենապատիւ Սրբազնութիւն Ձեր և թէ՛ Սրբազան Եպիսկոպոսունք և Առաջնորդք և Վանահայրք որոց միաբանութիւն իցէ վիճակիդ, որք անցեալ են անխտիր ընդհանուր ցուցակի ընտրելեաց ի Կաթուղիկոսութիւն Ամենայն Հայոց, որպէս թեմական ժողովուրդք Աթուռոյդ Երեսփոխանօքն իւրեանց յԱղգային ժողովի մասնակցին ի նոյն ընտրութիւն։ Փանդի վիճակք

Կիլիկիոյ և Աթոռ նորա ոչ կազմեն բնաւ անջատ ինչ թեմ՝ կամ ուրոյն եկեղեցի, այլ մասն մարմնոյ են Սրբոյ եկեղեցւոյ Հայաստանեայց ընդ միոյ Գերագահ Հովնապետաւ առաքելական Աթոռոյ Կաթողիկէ Սրբոյ Էջմիածնի:

Այս իրաւունք են Ձեր և այս պարտիք, յորմէ խուսափիլ չըկարէք որով և իցէ պատճառանօք և վարկպարազի գրութեամբ վանական ժողովոյդ: Գիտէք քաջ Ձերդ Սրբազնութիւն զկարգս և զկանոնս սրբոյ եկեղեցւոյ Հայաստանեայց և զպիտոյս նորա բազմադանս ի ժամանակի աստ յայսմիկ, վասն որոյ պարտք են մեզ ամենեցուն հաստատուն պահել զկապ միութեան սրբոյ եկեղեցւոյս, և ի բաց թողուլ զամենայն հակառաքանութիւնս որ ի խաւար ժամանակաց և ի քաղաքական գոխեմ՝ պարագայից ծնունդ առեալ են: Թեմականք Կիլիկիոյ և Աթոռ նորա յաչս մեր ամենեցուն են որդիք առաքելական և սուրբ եկեղեցւոյս Հայաստանեայց, ուստի և յայսմ բարեպատեհ առթի մասնակցութիւն Ձեր յընտրութիւն Հայրապետին ամենայն Հայոց բարձրէ զամենայն տարապարտ կարծիս և կասկածանս. և զօրացուցէ զեկեղեցին Հայաստանեայց ընդգիմամարտ լինել ամենայն չարեաց որ ի ներքուստ և յարտաքուստ, և պահել ամրակուռ ընդ հովանեաւ իւրով զօրդիս իւր հաւատարիմս վտարանգիս ի սփիւռս աշխարհի:

Արդ՝ Սրբազան եղբայր, մի յիշէք զբանս և զգիրս՝ որք արծարծեն զբոց կամ զհուր հակառակութեան, և ընդլայնեն զխրամ անջատման. գրուածք և ընթացք կրիւք լի՝ մատուցանեն հանապուզ փառոս անարգարանալի հակառակութեանց, ուստի ի բաց թողեալ զայսպիսիս ամենայն, մեր ամենեքեան աղաչեսցուք զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս զմիակ գլուխն Սրբոյ եկեղեցւոյ, զլցուցեալ հոգւովն իւրով սրբով տացէ մեզ ամենեցուն զողի սիրոյ և միութեան, և առաջնորդեսցէ մեզ յընտրութիւնս յայս, որպէս զի լիցէ եկեղեցւոյն տեսանել զաւուրս բարեաց, շինութեան և պայծառութեան ի փառս իւր, որ է օրհնեալ յաւիտեան, ամէն:

Մնամք Ամեն. Սրբազնութեան Ձերում աղօթակից եղբայր

(Սրբազնութեան)

ՆԵՍԷՍ ԱՐԲԵ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ի 6 Մարտի 1884

ի Պատրիարքարանի Հայոց Կ. Պօլիս

(Հասցեն)

Ամենապատիւ

Տ. Մկրտիչ Ս. Կաթողիկոս Տաշն Կիլիկիոյ Ի Սիս